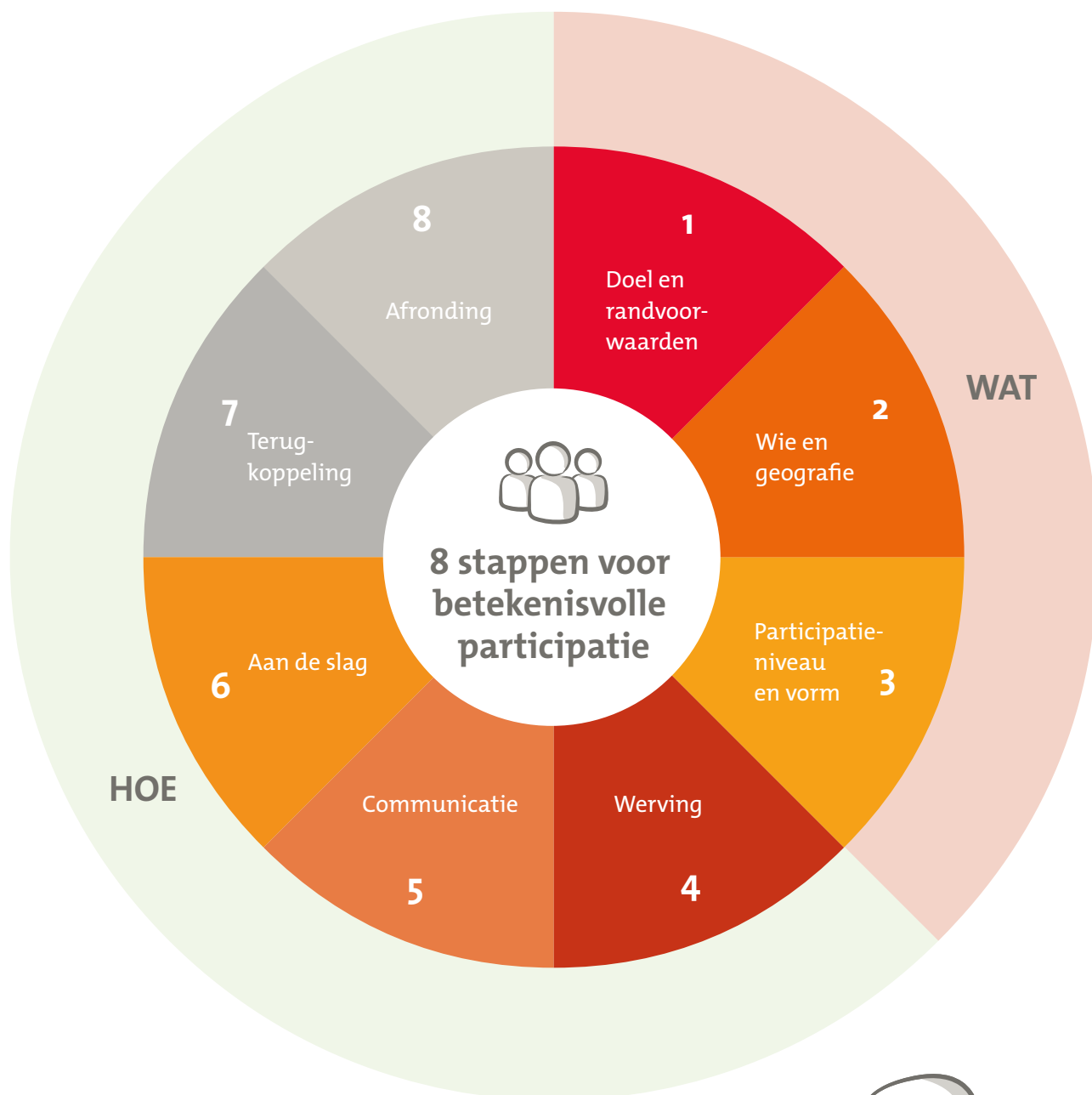

8 stappen voor
betekenisvolle participatie

INHOUD

Vragen?
patientenparticipatie@cz.nl

Je gebruikt de 8 stappen voor het vormgeven en/of het toetsen van participatie

Het is niet vanzelfsprekend dat de inbreng en ervaringskennis van belanghebbenden standaard onderdeel zijn van de plannen en de dagelijkse praktijk. De doelstelling van deze 8 stappen is handvaten te geven aan betekenisvolle participatie zodat de inbreng van belanghebbenden daadwerkelijk en duurzaam bedraagt aan de besluitvorming en de uitvoering. Vanuit CZ hopen we dat het niet alleen voor ons maar ook voor alle externe belanghebbenden een waardevol handvat is.

Schrijvers van plannen: vormgeven van betekenisvolle participatie

Elk project en elke activiteit vraagt maatwerk. Denk vooraf goed na over wat participatie kan bijdragen aan jouw doel(en) en de situatie. Deze 8 stappen geven je handvaten om dit te concretiseren en vergroten de kans op succes. Daag jezelf uit: je kunt veel leren als je anders kijkt en beslist. Durf ruimte te geven aan ideeën van belanghebbenden en geef hen de ruimte om zelf initiatief te nemen. Begin met het uitwerken

van deze stappen en zie hoe je profijt gaat hebben van participatie om jouw doelen te behalen!

Beoordelers van plannen: toetsen van betekenisvolle participatie

Een essentieel onderdeel van complexe en impactvolle plannen is het betrekken van belanghebbenden. Deze 8 stappen geven je handvaten om een ingediend (transformatie)plan snel en deskundig te beoordelen op het onderdeel participatie.

Snelle scan bij het beoordelen 8 stappen

Need to have	1	- Is er een doel voor de participatie benoemd? - Staat het doel in verhouding tot de impact op belanghebbenden van het bijbehorende plan? - Is er tijd, geld en capaciteit beschikbaar? - Wat wordt er met de uitkomsten gedaan?
	2	- Is er nagedacht welke doelgroep bereikt moet worden om het doel te behalen? - Is deze doelgroep voldoende specifiek gemaakt?
	3	Is het participatieniveau en de participatievorm vastgesteld?
Nice to have (kan ook in de implementatie worden uitgewerkt)	4	Hoe worden belanghebbenden geworven?
	5	Is er nagedacht over de communicatie?
	6	Is de planning realistisch?
	7	Is er nagedacht over de terugkoppelingen aan de verschillende partijen?
	8	Wanneer is de participatie afgerond?

Bepaal het doel en de randvoorwaarden

Doelstelling bepalen

Participatie kan voor diverse doeleinden worden ingezet. Het is belangrijk om vooraf te bepalen wat de participatie moet opleveren om bij te dragen aan het programma of de projectdoelen. Daarbij geldt, hoe meer impact een plan heeft op belanghebbenden, hoe crucialer het is om ze te betrekken. Doelen kunnen gaan over:

- Het identificeren van problemen en/of effectieve oplossingen: samen weten we meer.
- Eigenaarschap: mensen worden in staat gesteld om optimaal gebruik te maken van hun talenten, kennis en capaciteiten. Dit versterkt om verantwoordelijkheid te nemen. Een subdoel van eigenaarschap kan zijn om de sociale basis¹ te faciliteren en te stimuleren.
- Uitvoeringskracht verbeteren: bepaal samen wie wat doet aan het doel van het project/plan etc. Welke uitvoering ligt bij inwoners en welke bij professionals?
- Vertrouwen opbouwen in elkaar.
- Het draagvlak voor beslissingen vergroten.
- Begrip: we krijgen een beter begrip van elkaars standpunten en belangen.
- Bewustwording.

Voor een succesvolle participatie zijn essentiële randvoorwaarden nodig

Randvoorwaarden zijn:

- Capaciteit, tijd en geld.
- Toewijding: bepaal vooraf hoe de resultaten van de participatie worden gebruikt en welke waarde ze hebben. Participatie is niet vrijblijvend. De deelnemers worden serieus genomen en hebben daadwerkelijk invloed of geven uitvoering aan de uiteindelijke beslissingen of uitkomsten.
- Maak de participatie zo specifiek mogelijk is, zodat alle relevante stemmen worden gehoord.
- Juridisch: hoeveel ruimte is er in wet- en regelgeving?
- Afbakening: waar gaat de participatie over? Kan men invloed uitoefenen?

Een aantal andere principes zijn:

- Bevorder en pas ondersteunend leiderschap toe.
- Veiligheid: creëer een veilige en vertrouwde omgeving. Iedereen moet vrijuit kunnen spreken en zich gehoord voelen (volg dialoogregels).
- Betrek belanghebbenden zo vroeg mogelijk en faciliteer hun

Fictief voorbeeld van een doelstelling:

Het aantal deelnemers aan lotgenotencontact verhogen met 25% binnen zes maanden door een effectieve samenwerking tussen burgerinitiatieven en huisartsenpraktijken te bevorderen om zo schaarse arbeidskrachten effectief in te zetten. Het doel op uitvoeringskracht is:

- Burgerinitiatieven: Organiseren van maandelijkse lotgenotencontact en promotie van deze evenementen binnen de gemeenschap
- Huisartsenpraktijken: Verwijzen van minimaal 50 patiënten per maand naar de lotgenotencontactmomenten.

Dialoogregels

- Luister naar de ander.
- Iedereen komt aan het woord.
- Je hoeft het niet eens te worden.
- Ben respectvol naar jezelf en naar de ander.
- Vermijd aannames, stel een vraag.
- Jij bepaalt wat je deelt of niet.
- Ben kort en bondig.

¹ Sociale basis: de (informele en formele) contacten tussen mensen, ontplooiing, zingeving en vertrouwen, ondersteuning, steun en hulp, ontspanning en plezier, eigenaarschap, zeggenschap en eigen regie. Het gaat om wat mensen samendoen, om het deel van de samenleving waar mensen met elkaar de gemeenschap vormen, naar elkaar kunnen en willen omkijken en bijdragen aan het eigen en andermans welzijn.

STAP 1

DOEL EN RANDVOORWAARDEN

betrokkenheid.

- Wees bereid de controle te delen.
- Houdt rekening met en adresseer scheve machtsverhoudingen; erken dat rollen van inwoners en professionals verschillend kunnen zijn, maar dat ze ook gelijkwaardig zijn.
- Inclusie: iedereen mag meedoen, we sluiten niemand uit. Het is belangrijk ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen zich empowered voelen om mee te doen.
- Investeer in inwoners en professionals. Investeer in de participatieomgeving en bouw relaties met elkaar op. Het is belangrijk om alle belanghebbenden leermogelijkheden aan te bieden. Door ook te investeren in professionals kom je tot een cultuuromslag zodat participatie geïntegreerd wordt.
- Transparantie: doe aan verwachtingsmanagement en wees open over inbreng / bijdragen van inwoners. Communiceer zichtbaar over de voortgang en hoe de inbreng benut wordt.

IN DE PRAKTIJK

Denk Mee Zorg Zeeland

In Zeeland denken inwoners actief mee. In 2023 vond het Burgerberaad Zorg Zeeland plaats. Ook ging het online participatieplatform **Denk Mee Zorg Zeeland** van start. Op dat platform kunnen inwoners van Zeeland en betrokken organisaties meedenken over de zorg van de toekomst. Het burgerberaad leidde tot het Inwonerakkoord Zorg Zeeland met 85 voorstellen om de zorg in Zeeland te verbeteren. Daarna is er een Klankbordgroep Zorg Zeeland opgericht met 25 deelnemers aan het burgerberaad. Zij blijven betrokken bij de uitvoering van het Inwonerakkoord en de plannen van de Zeeuwse Zorg Coalitie. Het Inwonerakkoord gaat onder meer over wonen en zorg. Inwoners praten mee over het levensbestendig maken van woningen, subsidies voor plannen op het gebied van wonen en zorg, en het creëren van nieuwe woonvormen.

Bepaal de belanghebbenden, hun rol en stem, en het geografisch niveau waarop je hen bereikt

Zodra het doel duidelijk is, kun je bepalen wie belanghebbenden zijn om dit doel te bereiken, of je alle stemmen bereikt en op welke plek je deze mensen kunt vinden.

De belanghebbenden

Om de belanghebbenden te bepalen kun je een stakeholderanalyse uitvoeren en de verschillende rollen onderscheiden.

De stakeholdersanalyse

Met een stakeholderanalyse bepaal je wie belang heeft bij de uitkomsten van een participatietraject. Deze analyse brengt het netwerk van betrokkenen bij een project of beleidsopgave in kaart, welke belangen zij hebben en wat hun invloed is. Een stakeholdersanalyse is niet statisch. Dat wil zeggen dat er soms nieuwe belanghebbenden

naar voren komen die het proces een andere wending kunnen geven.

Voor een stakeholderanalyse doorloop je verschillende stappen.

Voor meer informatie kijk bij de nuttige links.

Verschillende rollen

In de zorg betrekken we vaak mensen in verschillende 'rollen'. In een participatietraject is het mogelijk om zowel verschillende als meerdere rollen op je te nemen:

- Patiënt / cliënt.
- Naaste.
- Mantelzorger.

- Ervaringsdeskundige.
- Mensen die zorg mijden: individuen die om verschillende redenen afzien van het zoeken naar of ontvangen van medische zorg. Hun ervaringen en behoeften kunnen worden meegenomen bij het verbeteren van de zorg, met speciale aandacht voor de redenen waarom ze zorg mijden.
- Toekomstige zorggebruiker: als iemand op dit moment nog geen directe zorg nodig heeft, maar in de toekomst wel.
- Premiebetaler.
- Zorgprofessionals.
- Inwoner: soms is het van belang dat alle rollen vertegenwoordigd zijn, dan spreken we van inwonerparticipatie. Alle inwoners maken deel uit van de complexe problemen in de zorg. Inwonerparticipatie speelt een cruciale rol wanneer er (complexe) problemen spelen in een regio en de samenwerking tussen systeempartijen niet meer toereikend is.

STAP 2

WIE EN GEOGRAFIE

Verschillende stemmen

Vaak zijn het mensen met een theoretische opleiding van 50 jaar en ouder die actief participeren. Dit brengt het risico met zich mee dat bij toenemende participatie de verschillen in invloed en zeggenschap tussen burgers groter worden. Dat is de participatie paradox. Daarom is het bij participatie de grote uitdaging om alle groepen mensen te bereiken en alle stemmen hoorbaar te maken. Elke rol kan worden onderverdeeld in vier verschillende 'stemmen':

De participatie kan zich op 4 geografische niveaus bevinden: persoonlijk, praktijk, regionaal en landelijk

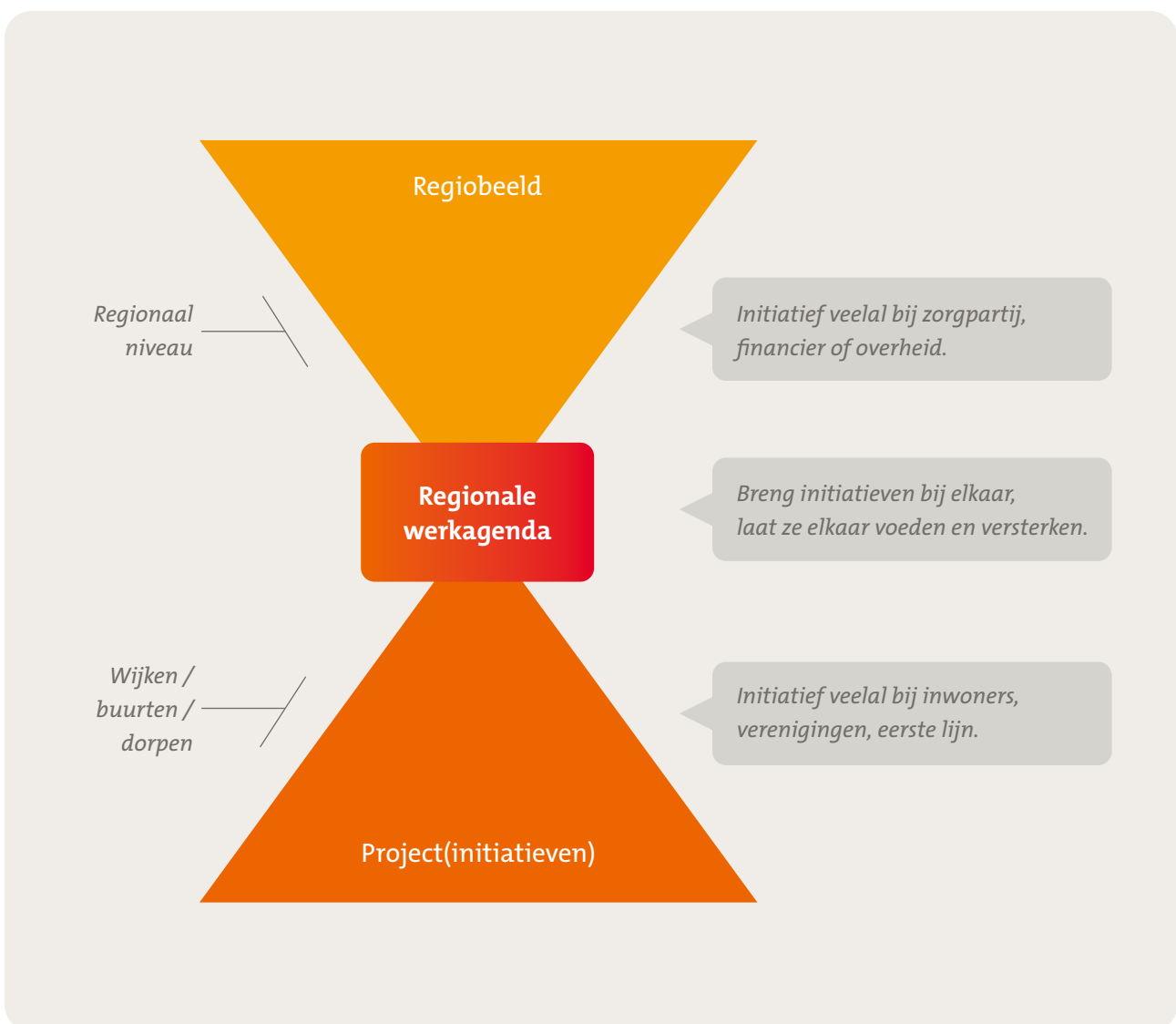
1	Persoonlijk niveau	• Zelfmanagement. • Actief burgerschap.
2	(Zorg)praktijk niveau, de directe samenwerking	• Feedback en evaluatie.
3	Wijk-, gemeentelijke of regionale niveau	• Samenwerken aan plannen en projecten. • Vertegenwoordiging: het deelnemen aan adviesraden, cliëntenraden.
4	Landelijke niveau, met beleid, regelgeving, financieringsstructuren	• Participatie in beleidsontwikkeling: het deelnemen aan werkgroepen en consultaties voor beleidsvorming. • Belangen behartigen en lobbyen: inzetten voor veranderingen in wetgeving en beleid.

STAP 2

WIE EN GEOGRAFIE

Het verbinden van werelden: vraagstukken die spelen op het niveau van de wijk en vraagstukken die spelen op niveau van de regio helpt om samen te werken aan deze vraagstukken

Het initiatief op regionaal niveau ligt vaak bij 'systeempartijen' en op wijkniveau richten de initiatieven zich vaak op één concreet vraagstuk dat speelt bij de 'leefwereld'. Het resultaat van de verbinding is dat je anders gaat kijken en samen leert werken aan de uitdagingen van de 'regionale werkagenda'.

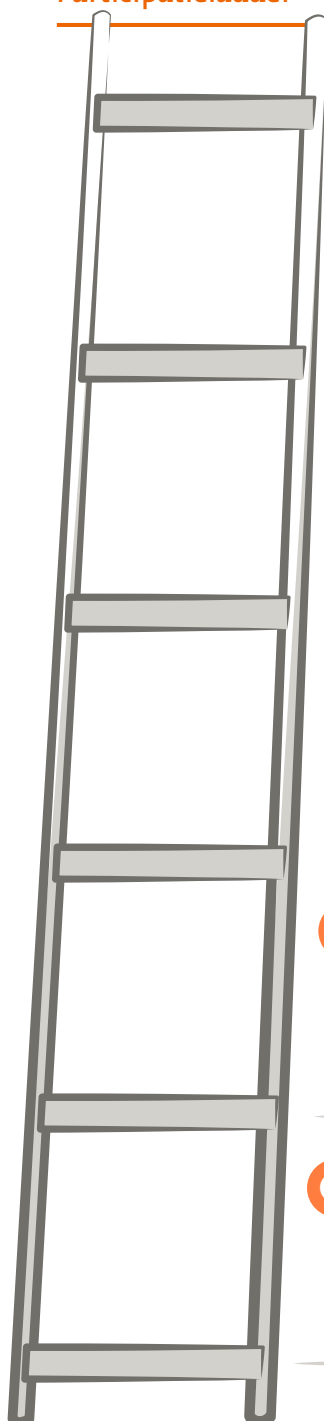

Bepaal het niveau met de participatieladder en kies de juiste vorm erbij

Het participatieniveau

De participatieladder kan gebruikt worden om het participatieniveau te duiden. Denk van tevoren na op welke trede van de ladder de participatie het best kan plaatsvinden. De verschillende treden van de ladder representeren de mate van betrokkenheid en geven geen waardeoordeel over de participatie zelf. Het is dus niet altijd zo dat meer inspraak van burgers zorgt voor een beter proces of beter beleid. De keuze voor een bepaalde trede hangt af van de context, de doelen van het participatieproces en de bereidheid van andere stakeholders om macht en controle te delen.

Participatieladder

(Mee)beslissen

Belanghebbenden nemen rechtstreeks deel aan besluitvormingsprocessen. Dit betekent dat ze actief worden betrokken bij het bedenken, sturen en uitvoeren van die beslissingen.

> *Belanghebbenden bepalen.*

Coproduceren

Op basis van gelijkwaardigheid, effectief samenwerken aan plannen of producten. Dat doen we met inwoners, zorgverleners, beleidsmakers etc.

> *Belanghebbenden beslissen en doen mee.*

Adviseren

Belanghebbenden adviseren, maar nemen geen beslissingen. Wel kunnen ze zelf onderwerpen inbrengen.

> *Belanghebbenden adviseren.*

Raadplegen

Aan belanghebbenden vragen wat ze belangrijk vinden.

> *Belanghebbenden denken en praten mee.*

Informeren

Belanghebbenden worden geïnformeerd maar zijn niet betrokken.

> *Belanghebbenden worden op de hoogte gebracht.*

STAP 3**PARTICIPATIENIVEAU EN VORM****Participatie in praktijk: verschillende vormen van inspraak en invloed**

Een participatievorm is een manier / methode waarop mensen betrokken worden bij een project, beleidsproces of besluitvorming. Er zijn verschillende vormen van participatie, die variëren in de mate van betrokkenheid en invloed die deelnemers hebben. De ene vorm is niet beter dan de andere, belangrijk is dat deze aansluit bij de doelgroep en bij de meest betekenisvolle manier van participatie. Hier zijn enkele veelvoorkomende participatievormen:

Veelvoorkomende participatievormen

Informereren	Raadplegen	Adviseren	Coproduceren	Meebeslissen
Website	Fysieke bijeenkomst	Expertmeeting: leden-, cliënten- en adviesraden, ervarings-deskundigen	Brainstorm	Hoofdelijke stemming
Flyer / brief / krant	Digitaal platform	Klankbordgroep	Ontwerpen	Burger-bestuurder
Nieuwsbrief	Gesprekken op straat	Online forums	Werkgroep lid / ambassadeurs	Burgerberaad
Sociale Media	Enquête	1-op-1 gesprek	Workshops voor co-creatie	Stuurgroep
Informatie / inspiratie Bijeenkomst	Focusgroep of spiegelgesprek		'Serious Gaming'	Burgerbegroting
Advertentie	Interview		Samenwerkingsverbanden / coöperaties	Consortium
Podcast	Social Media		Asset Based Community Development -methodiek / community building	Design thinking
Webinar	Wijkwandeling		Burgerinitiatief	
Persbericht				

Werving: bepaal hoe je je belanghebbenden gaat aantrekken

Houdt rekening met de kenmerken van de te werven doelgroep:

- De 4 verschillende stemmen moet je op een andere manier aanspreken.
Ervaring leert dat jongeren (& kinderen) en mensen in een kwetsbare positie vaak minder goed vertegenwoordigd zijn.
- Onderwerp: moet aanspreken of mensen raken.
- Manier van aanspreken, locatie is belangrijk (kerk, buurthuis).
- Vorm van aanspreken: digitaal, schriftelijk of mondeling en tekstueel versus beeld
- Op welke manier kun je wijken, gemeenschappen aanspreken om in actie te komen?
- Medium: niet iedereen voelt zich door een bepaalde vorm van participatie aangesproken.

Vindplaatsen

Via	Je bereikt
Vertegenwoordigers: patiëntenorganisaties, belangenorganisaties, cliënten- en adviesraden en Zorgbelang en Burgerkracht.	• Patiënten, naasten, mantelzorgers.
Actieve bewonersnetwerken.	• Gemeenschappen met een sterke sociale basis.
KBO, Seniorweb.	• Ouderen (en digitaal vaardigen).
Zorgverzekeraar.	• Premiebetaler, patiënt.
Gemeenten.	• Inwoners.
Sleutelfiguren, die het vertrouwen hebben binnen de eigen gemeenschap.	• Mensen in een kwetsbare situatie • mensen die zorg mijden.
Zorgorganisaties, buurthuizen, kerken, multifunctionele accommodaties, kinderdagverblijven, scholen, welzijnsorganisaties, sportclubs.	• Patiënten, naasten, jongeren, ouderen.
Bibliotheken.	• Vrouwen • Kinderen tussen de 6 en 19 jaar, • Hoger opgeleiden en Nederlanders met een migratieachtergrond • Zwijgende stem.

STAP 4

WERVING

Vindplaatsen

Via	Je bereikt
Regionale krant, dorps- of stadblad, bladen uitgebracht door de doelgroep, parochiebladen, magazines.	• 50+, mensen uit verschillende sociale statussen.
Extern marketingonderzoeksbureau.	• Grote groep digitaal vaardige mensen. • Zwijgende stem (jongeren), gevestigde, veelgehoorde stemmen.
Buro Ervaringskracht of OnderAnderen.	• Mensen in een (mogelijk) kwetsbare situatie .
Op de markt / winkel(centrum).	• Kritisch, onbegrepen stem.
Schoolplein.	• Ouders van kinderen tussen 4 en 12 jaar.

Medium / kanalen	Je bereikt
Mailing, QR code, Social Media, (lokale) radio/omroep	• Grote groep digitaal vaardige mensen. • Zwijgende stem (jongeren). • Gevestigde, veelgehoorde stemmen.
Loting	• Representatieve groep met risico van zelfselectie (gevestigde, veelgehoorde stem reageert eerder)
Brief, Flyer, advertentie	• Grote groep mensen. • Mensen die niet digitaal vaardig zijn.
Animaties, filmpjes en pictogrammen	• Laaggeletterden. • Mensen met een (licht) verstandelijke beperking.
Sleutelfiguren, Wmo raden, adviesraden, wijkraden	• Onderbelichte en kwetsbare stemmen. • Kritische en onbegrepen stemmen. • Gevestigde, veelgehoorde stemmen.
Naar mensen toe gaan (Outreaching)	• Alle stemmen.

STAP 5

COMMUNICATIE

Maak een communicatieplan

Communicatie is over het algemeen een onderbelichte stap, terwijl het onmisbaar is. Een aantal algemene zaken die belangrijk zijn bij communicatie:

- Identificeer de verschillende stakeholdersgroepen en communiceer op een manier die aansluit bij de doelgroep.
 - Voor de schriftelijke communicatie is het advies om dat zoveel mogelijk op B1 niveau te doen, indien nodig www.ishetb1.nl.
 - Voeg ook visuele aspecten toe bij de schriftelijk communicatie. Denk bijvoorbeeld aan tekeningen of afbeeldingen.
- Zorg ervoor dat je iedereen gedurende het gehele participatietraject aangehaakt houdt. Bij een langer traject kun je daarvoor gebruik maken van een nieuwsbrief, website of forum.
- Wees creatief, maak bijvoorbeeld een video of podcast.
- Welke mix van online en offline communicatiekanalen heb je nodig om een breed publiek te bereiken.
- Herhalen van de boodschap (bijv. over het doel of de ontwikkelingen).

Communicatie vóór het participatietraject

Introductie van het participatietraject: het is essentieel om duidelijk te communiceren waarom er een participatietraject wordt opgezet, wat je van plan bent te gaan doen en wie je daarbij wil betrekken en wat je met de uitkomsten van het traject wil doen.

Communicatie gedurende het participatietraject

Gedurende het participatietraject communiceer je over de voortgang en tussenresultaten.

Communicatie aan het eind van het participatietraject

Communiceer aan het einde van het participatietraject wat er aan input is opgehaald en wat er vervolgens mee wordt gedaan. Dit communiceer je richting de verschillende stakeholdersgroepen.

Een voorbeeld van een communicatieplan is te vinden bij de nuttige links.

IN DE PRAKTIJK

Praat Mee Tafels Zuid-Limburg

In Zuid-Limburg praten inwoners mee via Burgerkracht Limburg. Zij zijn voor ons een gelijkwaardige gesprekspartner. Over een aantal onderwerpen willen inwoners graag meepraten om tot een gedragen antwoord te komen: acute zorg, planbare zorg, samenwerking in de zorg, geluk en gezondheid, en zorgpersoneel.

Meer informatie is te vinden op de website van Burgerkracht Limburg.

Inwoner Limburg:

“Liever de zorg van een goede specialist ver weg, dan een ziekenhuis dichtbij”

STAP 6

AAN DE SLAG

Ga aan de slag, hiervoor maak je een planning een programma en uiteindelijk een draaiboek van het gehele participatie-traject

Om een beeld te geven zijn dit voorbeelden die geregeld moeten zijn:

- Projectleider aanstellen / werkgroep vormen;
- Vraagverheldering;
- Stakeholdergesprekken inventariseren, plannen en houden;
- Privacy / toestemmingen regelen;
- Gespreksleiders / tafelbegeleiders werven;
- Fotograaf regelen;
- Communicatie momenten inplannen;
- Evaluatiemomenten inplannen;
- Locaties en catering regelen;
- Onkostenvergoeding regelen;
- Uitnodigingen schrijven en versturen;
- Reacties notuleren;
- Input bundelen, verwerken en delen.

IN DE PRAKTIJK

Austerlitz Zorgt

De coöperatie Austerlitz Zorgt werd in 2012 opgericht. Aanleiding was een leefbaarheids-onderzoek onder de inwoners van het dorp in de gemeente Zeist. Uit het onderzoek kwam naar voren dat veel oudere bewoners zich zorgen maakten over de zorg- en welzijnsvoorzieningen in Austerlitz. De coöperatie Austerlitz Zorgt organiseert steun, zorg en hulp voor ouderen in het dorp zodat zij zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Nu is al ruim 40% van de volwassen inwoners aangesloten bij het burgerinitiatief.

Lees meer op de website van Austerlitz Zorgt.

Gesprekken op de markt – Samen ZoeterMeer Gezond

In de regio Zoetermeer is er een diverse groep inwoners die samen antwoorden bedenkt. Dit noemen we het 'burgerbrein'. Er worden bijeenkomsten met inwoners georganiseerd over gezondheidsthema's zoals chronische zorg bij ouder worden, preventie, acute zorg en geboortezorg. Sinds 2024 is er iemand gestart in de rol van 'burgerbestuurder'. Die persoon zorgt ervoor dat de stem van inwoners serieus genomen wordt in het hele proces.

Samen ZoeterMeer Gezond op de markt
in Rokkeveen – Samen Gezond

STAP 7

TERUGKOPPELING

Zorg voor terugkoppeling over de resultaten

De terugkoppeling kan uit meerdere onderdelen bestaan, dat noemen we een feedbackloop. Deze punten zijn in ieder geval belangrijk:

- 1 De terugkoppeling van de opbrengst van de participatie aan de deelnemers.
- 2 De overdracht van de opbrengst aan de beslissers.
- 3 De terugkoppeling aan belanghebbenden wat er met de opbrengst is gedaan.

Maak duidelijk hoe je de opbrengst van de belanghebbenden terugkoppelt. Dit houdt in dat je bepaalt wie de terugkoppeling doet en waarover wordt teruggekoppeld. Bepaal ook wie er allemaal een terugkoppeling moeten krijgen: deelnemers, alle stakeholders, alle inwoners etc.

Rond het participatietraject af en lever iets op

Dat kan bijvoorbeeld een rapport of een wijkbeeld zijn. Het is belangrijk dat je iets oplevert wat tastbaar is: een boekje, een bord, een plek etc. In deze fase evalueer je de participatie op het proces en het delen van geleerde lessen. Ook bekijk je welk vervolg nodig is en hoe participatie duurzaam verankerd kan blijven. Denk daarbij bijvoorbeeld aan impactvolle interventies, het oprichten van een klankbord / meewerkgroep, of het starten van een nieuwe participatieloop.

Burgerberaad Zorg Zeeland

BIJLAGE

Nuttige links

ParticipatieWijzer

Netwerkanalyse of sociogram | Factor C | CommunicatieRijk

Voorbeeld stakeholdersanalyse

Communicatieplan Burgerberaad Zorg Zeeland²

Stappenplan voor succesvolle inwonerparticipatie (rivm.nl)

Kennisknooppunt Participatie | Kennisknooppunt Participatie

burgerkrachtlimburg.nl/wp-content/uploads/2024/05/factsheet-final.pdf

Bronnenlijst

Arnstein, S., 1969, A Ladder Of Citizen Participation. Journal of the American Institute of Planners, 35(4), pp. 216-224

Burgerkracht Limburg, 2020. Brochure: Burgerparticipatie in beleidsvorming en projecten. Geraadpleegd op burgerkrachtlimburg.nl

Fokkema, S., 2023, Handboek bewonersparticipatie, p. 89-93

Movisie, 2020. De sociale basis versterken: investeren in de toekomst. Geraadpleegd op movisie.nl

Movisie. Wat is de sociale basis precies? Geraadpleegd op movisie.nl

Patiëntenfederatie Nederland. Ervaringsdeskundigheid patiëntenparticipatie. Geraadpleegd op patiëntenfederatie.nl

RIVM, 2022. Stappenplan voor succesvolle inwonerparticipatie Aan de hand van de 'Lerende evaluatie Juiste Zorg op de Juiste Plek'. Geraadpleegd op rivm.nl

Scholvink_et_al.,_2017,_Handreiking_PP. VU University Amsterdam. Geraadpleegd op vu.nl

SER, 2023, Zicht op burgerparticipatie. Geraadpleegd op [SER.nl](https://ser.nl)

tools4dev. Practical tools for international development. Geraadpleegd op tools4dev.org

Van Houten et al., 2020. How to form the base to structurally apply patient participation in regional decision-making processes? – A Dutch, qualitative case study. Universiteit Maastricht. Ongepubliceerd Manuscript

² Opvraagbaar bij patientenparticipatie@cz.nl

Zorg die verder gaat

De inhoud van dit document is samengesteld om handvaten te bieden en is daarom informatief bedoeld. Hoewel we ernaar streven om nauwkeurige en actuele informatie te verstrekken, kunnen we geen garanties geven over de volledigheid, juistheid en actualiteit van de inhoud. Daarbij is een deel van de informatie uit het handboek afkomstig van externe bronnen. CZ wijst dan ook iedere aansprakelijkheid voor eventuele gevolgen die verband houden met de volledigheid, juistheid en actualiteit van dit document uitdrukkelijk van de hand. De gebruiker van het handboek is zelf verantwoordelijk voor de keuzes die hij maakt op grond van het gebruik van dit document.

De informatie uit dit document mag worden gebruikt, zolang duidelijk wordt aangegeven dat de informatie van CZ afkomstig is, het gebruik niet commercieel is en er een link naar de informatie van CZ wordt opgenomen.